ZAMONAVIY TA’LIM JARAYONIDA INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING SAMARADORLIGI

To‘rayeva Zebo

Buxoro davlat pedagogika institut Pedagogika yo‘nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy ta’lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari hamda ularning ta’lim samaradorligini oshirishdagi o‘rni tahlil qilinadi. Ta’lim oluvchilarning bilimlarni mustaqil egallashi, ijodiy va tanqidiy fikrlashi, muammoli vaziyatlarga yechim topishi hamda kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, interfaol metodlar, muammoli ta’lim, loyiha texnologiyasi, hamkorlikda o‘qitish, raqamli ta’lim vositalari va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvning o‘quv jarayoniga tatbiq etilishi pedagogik nuqtayi nazardan tahlil etiladi. Innovatsion yondashuvlardan maqsadli foydalanish o‘quv mashg‘ulotlarining faolligi va natijadorligini oshirish, pedagog hamda ta’lim oluvchi o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash, bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog‘lash imkonini berishi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: innovatsiya, pedagogika, texnologiya, ta’lim, kompetensiya, interfaollik, kreativlik, motivatsiya, hamkorlik, refleksiya.

Kirish. Ta’lim tizimining rivojlanishi jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar, raqamlashtirish jarayonlari, axborot oqimining jadallashuvi hamda zamonaviy mehnat bozorida mutaxassisga qo‘yilayotgan talablarning yangilanishi bilan bevosita bog‘liq. Bunday sharoitda ta’lim oluvchiga faqat tayyor bilimlarni yetkazishga asoslangan an’anaviy yondashuvlar yetarli natija bermaydi. Zamonaviy pedagogik jarayon ta’lim oluvchining mustaqil bilim olish, axborotni izlash va tahlil qilish, muammoli vaziyatlarda asoslangan qaror qabul qilish, ijodiy fikrlash, jamoada ishlash hamda o‘z faoliyatini baholash ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltirilishi zarur. Mazkur vazifalarni amalga oshirish esa innovatsion pedagogik texnologiyalarni ta’lim amaliyotiga ilmiy asosda joriy etishni talab qiladi. Innovatsion pedagogik texnologiyalar ta’lim mazmuni, metodlari, vositalari va tashkiliy shakllarini takomillashtirish orqali o‘quv jarayonining sifat va samaradorligini

oshirishga xizmat qiladigan pedagogik yondashuvlar majmuasini ifodalaydi. Ularning muhim xususiyati pedagogning faqat bilim beruvchi subyekt sifatidagi faoliyatidan ta’lim jarayonini tashkil etuvchi, yo‘naltiruvchi va maslahat beruvchi faoliyatga o‘tishi bilan belgilanadi. Bunda ta’lim oluvchi o‘quv faoliyatining faol ishtirokchisiga aylanib, bilimlarni tayyor holatda qabul qilishdan ko‘ra ularni mustaqil izlash, muhokama qilish, tajribada qo‘llash va yangi vaziyatlarga ko‘chirish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Zamonaviy ta’lim amaliyotida muammoli ta’lim, loyihaviy faoliyat, hamkorlikda o‘qitish, interfaol metodlar, keys-stadi, “aqliy hujum”, kichik guruhlarda ishlash, aralash ta’lim, raqamli platformalar hamda shaxsga yo‘naltirilgan texnologiyalardan foydalanish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu yondashuvlar o‘quv mashg‘ulotlarida ta’lim oluvchilarning faolligini kuchaytirish bilan bir qatorda, nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo‘llash, turli fikrlarni tahlil qilish va o‘z nuqtayi nazarini dalillar asosida ifodalash imkoniyatini yaratadi. Shu jihatdan innovatsion texnologiyalarning samaradorligini faqat o‘zlashtirilgan bilim hajmi bilan emas, balki ta’lim oluvchida shakllangan kompetensiyalar, mustaqil faoliyat, kreativlik va o‘quv motivatsiyasidagi o‘zgarishlar orqali ham baholash maqsadga muvofiqdir. Ta’lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etishning o‘zi avtomatik ravishda yuqori pedagogik natijani kafolatlamaydi. Ularning samaradorligi pedagogning kasbiy va metodik tayyorgarligi, tanlangan texnologiyaning mashg‘ulot maqsadiga muvofiqligi, ta’lim oluvchilarning individual va yosh xususiyatlari, mavjud moddiy-texnik imkoniyatlar, raqamli savodxonlik darajasi hamda pedagogik jarayonning to‘g‘ri tashkil etilishiga bog‘liq. Shu sababli innovatsion metodlarni shunchaki yangilik sifatida qo‘llash emas, balki ularning didaktik imkoniyatlarini aniqlash, maqsadga muvofiq tanlash va natijadorligini muntazam tahlil qilish muhim ilmiy-pedagogik vazifa hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Innovatsion pedagogik texnologiyalarning ta’lim jarayonidagi o‘rni pedagogika fanida keng o‘rganilayotgan ilmiy yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Pedagogik adabiyotlarda innovatsion ta’lim, avvalo, o‘quv jarayonini yangicha tashkil etish, ta’lim oluvchining faolligini kuchaytirish, mustaqil bilish faoliyatini rag‘batlantirish hamda o‘qitish natijalarini sifat jihatidan yaxshilashga qaratilgan yondashuv

sifatida talqin qilinadi. Zamonaviy tadqiqotlarda pedagogik texnologiyaning samaradorligi faqat yangi metod yoki raqamli vositadan foydalanish bilan emas, balki uning ta’lim maqsadi, mazmuni, metodlari, baholash mezonlari va kutilayotgan natijalar bilan uzviy bog‘liqligi orqali izohlanadi. Mahalliy pedagogik tadqiqotlarda ta’limni modernizatsiya qilish, kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirish, interfaol metodlarni qo‘llash, pedagogning innovatsion faoliyatini shakllantirish va o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish masalalariga alohida e’tibor qaratiladi. Mazkur ilmiy qarashlarda o‘qituvchi va ta’lim oluvchi o‘rtasidagi hamkorlik, o‘quv faoliyatining amaliy yo‘naltirilganligi hamda individual imkoniyatlarni hisobga olish ta’lim sifatini belgilovchi muhim pedagogik omillar sifatida qaraladi.

Xorijiy ilmiy-pedagogik adabiyotlarda esa faol o‘qitish, hamkorlikda o‘rganish, konstruktivistik yondashuv, loyiha asosidagi ta’lim, muammoli o‘qitish, aralash ta’lim va raqamli pedagogikaning imkoniyatlari keng tadqiq qilingan. Ushbu yondashuvlarning umumiy jihati ta’lim oluvchini pedagogik jarayonning faol subyekti sifatida ko‘rishdan iborat. Bunda bilimlarni oddiy o‘zlashtirishdan ko‘ra ularni tahlil qilish, amaliy vaziyatlarda qo‘llash, yangi bilimlarni mustaqil hosil qilish va o‘z faoliyatiga refleksiv munosabatda bo‘lishga ustuvor ahamiyat beriladi. Adabiyotlar tahlili innovatsion pedagogik texnologiyalar samaradorligi bir qator o‘zaro bog‘liq omillar bilan belgilanayotganini ko‘rsatadi. Jumladan, pedagogning kasbiy-metodik kompetentligi, o‘quv materialining xususiyati, ta’lim oluvchilarning tayyorgarlik darajasi, tanlangan metodlarning maqsadga muvofiqligi, axborot-kommunikatsiya vositalaridan oqilona foydalanish hamda natijalarni muntazam baholab borish muhim hisoblanadi. Demak, pedagogik innovatsiyani alohida metod sifatida emas, balki ta’lim jarayonining barcha tarkibiy qismlarini o‘zaro muvofiqlashtiruvchi yaxlit tizim sifatida o‘rganish zarur.

Natijalar va muhokama. O‘rganilgan ilmiy-pedagogik manbalar va pedagogik kuzatishlarning umumlashtirilishi innovatsion texnologiyalar ta’lim jarayonini faol tashkil etishda muhim imkoniyatlarga ega ekanligini ko‘rsatadi. Xususan, interfaol topshiriqlar va muammoli vaziyatlarga asoslangan mashg‘ulotlarda ta’lim oluvchi tayyor axborotni qabul qiluvchi emas, balki muammoni aniqlash, ma’lumot izlash, turli yechimlarni solishtirish va

o‘z fikrini asoslash jarayonining bevosita ishtirokchisiga aylanadi. Bu esa bilimlarni mazmunan tushunish va ularni amaliy vaziyatlarga tatbiq etishga yo‘naltirilgan faoliyatni kuchaytiradi. Loyiha texnologiyasidan foydalanish ta’lim oluvchilarning mustaqil ishlashi, vazifalarni rejalashtirishi, axborotni saralashi va yakuniy natijani taqdim etishi uchun qulay pedagogik muhit yaratadi. Guruhli va hamkorlikka asoslangan metodlarda esa o‘zaro fikr almashish, mas’uliyatni taqsimlash, boshqa ishtirokchilarning qarashlarini tinglash hamda umumiy qarorga kelish ko‘nikmalari rivojlanadi. Bunday jarayon nafaqat fan bo‘yicha bilimlarni o‘zlashtirish, balki kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirish nuqtayi nazaridan ham ahamiyatlidir.

Muammoli ta’lim elementlaridan foydalanish o‘quv materialini reproduktiv o‘zlashtirishdan tahliliy faoliyatga o‘tishga yordam beradi. Pedagog tomonidan muammoli savol yoki amaliy vaziyatning taqdim etilishi ta’lim oluvchini sabab-oqibat aloqalarini izlash, dalillarni taqqoslash, mavjud bilimlardan yangi vaziyatlarda foydalanish va muqobil yechimlarni ishlab chiqishga undaydi. Natijada tanqidiy va mantiqiy fikrlash bilan bog‘liq faoliyat uchun pedagogik sharoit yaratiladi. Raqamli texnologiyalarning o‘quv jarayoniga integratsiyasi ta’lim resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi. Elektron materiallar, multimedia resurslari, virtual topshiriqlar, tezkor qayta aloqa vositalari va raqamli baholash mexanizmlari o‘quv faoliyatini moslashuvchan tashkil qilish imkonini beradi. Biroq texnologiyaning mavjudligi o‘z-o‘zidan ta’lim sifatining oshishini anglatmaydi. Raqamli vosita aniq didaktik vazifani bajarishi, o‘quv mazmuniga mos kelishi va ta’lim oluvchining faol bilish jarayonini qo‘llab-quvvatlashi lozim. Muhokama natijasida innovatsion pedagogik texnologiyalarni samarali qo‘llash uchun uchta muhim jihat ajralib chiqadi: pedagogik maqsadning aniqligi, texnologiya va metodlarning mazkur maqsadga muvofiq tanlanishi hamda natijalarni muntazam baholash. Pedagog har bir yangi texnologiyani mashg‘ulotga kiritishdan oldin uning qanday pedagogik muammoni hal qilishi va ta’lim oluvchida qaysi kompetensiyani rivojlantirishini belgilashi zarur. Shu sababli innovatsion pedagogik faoliyatda yangilikning o‘zi emas, balki uning ilmiy-metodik asoslanganligi va natijadorligi ustuvor mezon bo‘lishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy ta’lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta’lim oluvchilarning o‘quv-bilish faolligini rivojlantirish, mustaqil fikrlashini qo‘llab-quvvatlash, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog‘lash hamda kommunikativ, kreativ va muammoli vaziyatlarni hal etishga doir kompetensiyalarni shakllantirish uchun muhim pedagogik imkoniyat yaratadi. Interfaol, muammoli, loyihaviy, hamkorlikka asoslangan va raqamli ta’lim texnologiyalarining maqsadga muvofiq uyg‘unlashtirilishi o‘quv jarayonining mazmunan boyishiga xizmat qiladi. Tadqiqot tahlillari innovatsion texnologiyalarning samaradorligi ularni ko‘p miqdorda qo‘llash bilan emas, balki pedagogik maqsad va sharoitga mos ravishda tanlash bilan belgilanishini ko‘rsatadi. Bunda pedagogning innovatsion kompetentligi, metodik tayyorgarligi, ta’lim oluvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olishi va muntazam qayta aloqani tashkil qilishi alohida ahamiyat kasb etadi. Shunday ekan, ta’lim muassasalarida innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish bilan bir qatorda pedagoglarning ularni metodik jihatdan to‘g‘ri qo‘llash kompetensiyasini muntazam rivojlantirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Axralova M.A. Oliy ta’lim muassasalari talabalari o‘rtasida vatanparvarlik g‘oyalarini rivojlantirish pedagogikasining keys metodlari // “Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: nazariy va amaliy izlanishlar” respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. — 2025. — B. 101–106.

2. Atoyeva M.F. Use of Periodicity in Teaching Physics. Eastern European Scientific Journal. – Düsseldorf-Germany, 2017. № 4. –P. 35-39.

3. Zainasheva G.N., Malatsion S.F. The use of active teaching methods for the formation of general educational and professional competencies in the course "Physics" // Bulletin of the Kazan State Power Engineering University. - 2011. - T. 7. - No. 4. - S. 127-134.

4. Silantyev A.V. Information technologies during practical classes in physics as a means of training modern specialists // Bulletin of the Izhevsk State Technical University. - 2007. - No. - S. 137-140.

5. Sharipov A.A. Pedagogik texnologiyalar vositasida amaliyotga yo‘naltirish metodikasini takomillashtirish // O‘zbekistonda kasbiy ta’lim jurnali 2023-y. 3-son. -B.66-69.

6. Sharipov A.A. Ta’lim muassasalari o‘quvchilarining zamonaviy pedagogik texnologiyalar vositasida amaliyotga yo‘naltirish metodikasini takomillashtirish. Ta’limda innovatsion texnologiyalar // “Fan va innovatsiya – 2023: rivojlanish va ustuvor yo‘nalishlari” Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plami; -B. 364-369.